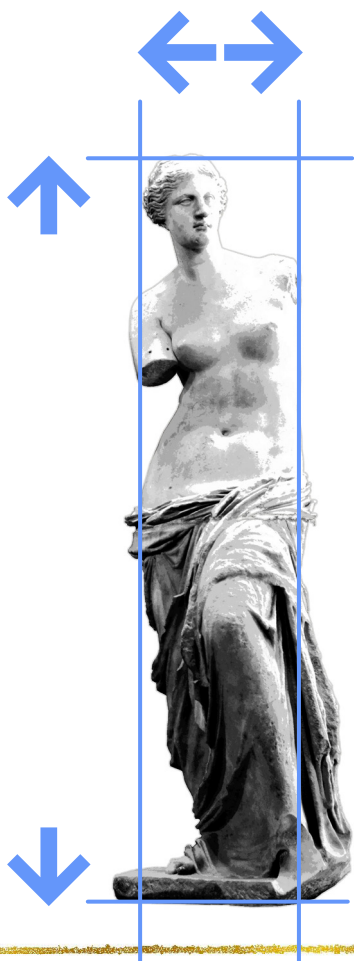

1 · Undirstaða

Markmið þessa kafla er að gefa yfirsýn: að kynna kennsluáðferð Ítalíuskriftar.

||||| |||||

Ítalíuskrift er kennd sem hreyfing

STAFIRNIR myndast þegar að kennileitum er bætt við krot. Frávik breyta krákustígum í skrift.

Kyrrstaða og hreyfing

Besta áferðin við að kenna skrifletur er ekki að gera eftirmyndir af stöfum. Betra er að kenna dans þennans. Stafaslóðir skipta máli. Þær breyta kroti í skrift.

(Ljósmyndin er af Helga Tómassyni.)

Þú temur þér hreyfingar með því að gera þær. Líkt og barn lærir að grípa bolta og spila á píanó þannig lærist skriftin líka. Hreyfingin verður hverjum tölum sem endurtekur hana.

Flestir ná tökum á skriftarhreyfingunni á skömmum tíma. Þegar skriftarhreyfingin er komin á hreint sjá stafirnir að mestu um sig sjálfir. Aðeins þarf að bæta við kennileitum. Eins og dæmið hér fyrir neðan sýnir.

Ef barn ræður við stuttan krákustíg getur það skrifað stafinn u. Nóg er að mýkja löguna smávegis.

Þegar það hefur búið til stafinn u úr krákustíg eru stafirnir l og i leikur einn.

Að mörgu þarf að huga

Ekki er auðvelt að vinna mörg verk samtímis. Við skriftir þarf að ákveða hvað á að festa á pappír auk þess að gefa málfræði og stafsetningu gaum.

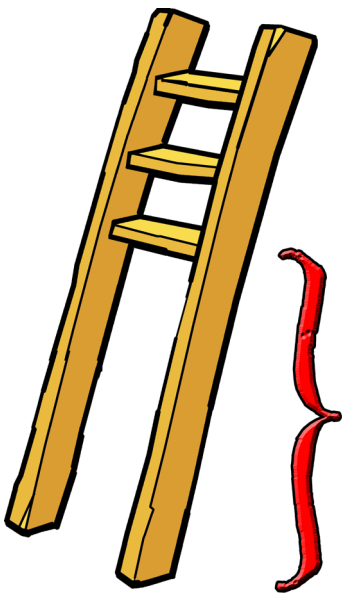
Til viðbótar þarf að stýra pennanum og muna hvernig sómasamlega er dregið til stafs. Sumir hafa tök á öllu þessu án umhugsunar. Aðrir þurfa lengri tíma. En góð skrift er auðveldari en hún virðist.

Krákustígar eru fyrsta skrefið. Við athugum þá nánar í fjórða kafla, á blaðsíðu 31.

Enginn þarf að heltast úr lestinni

BÖRN eru með misjafna handastjórn og því misfljót að ná tökum á skriftarhreyfingunni og skriftinni. Öll börn geta lært að beita penna. Öll geta krotað og tengt depla. Það sem ekki tekst í fyrstu atrennu er gott að leysa með viðbótaræfingum. Nóg er til af æfingum sem kenna handastjórn og ef æfing er of erfið má alltaf finna aðra léttari.

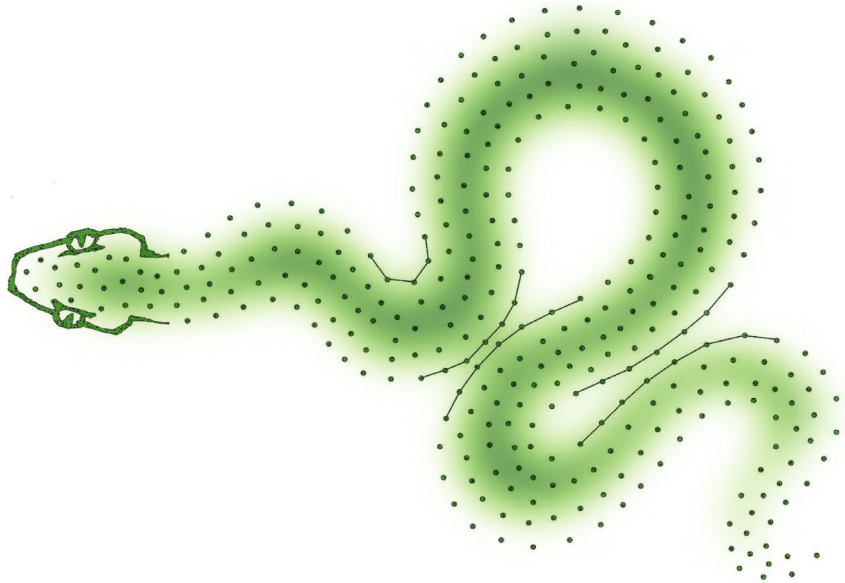
Æfingin að draga strik á milli punkta er gott dæmi. Stutt bil milli depla er t.d. auðveldari æfing en þar sem langt bil er á milli punkta.

Hér vantar neðstu þrepin.

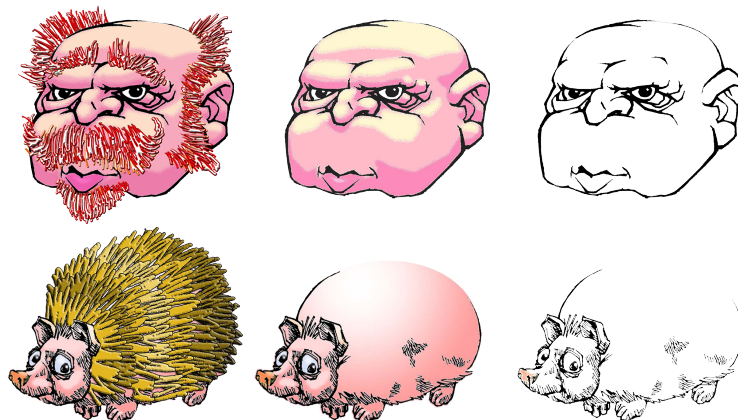
Því er þessi stigi gagnslaus þeim sem á honum þarf að halda.

Ítaræfingarnar sem hluti af Ítaliuskript má líkja við viðbótar þrep. Til að hjálpa þeim sem á þurfa að halda til þess að komast ofar.

Kennarar og foreldrar þurfa að fylgjast vel með handastjórn og finnhreyfingum barnanna og auka við grunnæfingar eftir því sem þörf þykir.

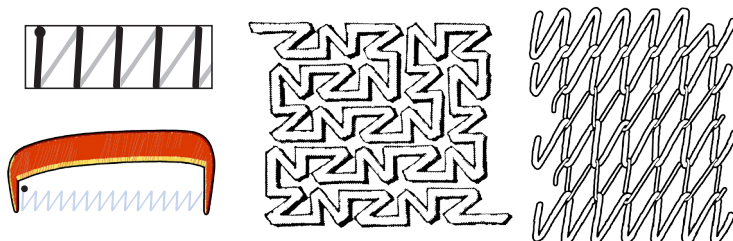
Vonlítill börn mega ekki láta hugfallast. Þau þarf að hughreysta og hvetja áfram. Ekki láta neinn gefast upp. Ekkert barn á að þurfa að heltast úr lestinni þar sem í boði eru fjöldi grunnæfinga.

Upphafsaefingar

Í þeim er byrjað á að þjálfna skriftarhreyfingu handarinnar með kroti. Allir eiga að teikna hár og skegg á kallinn og brodda á broddgöltinn, kröftuglega ef þess er nokkur kostur. Markmiðið er að vinna hiklaust og í stórum dráttum.

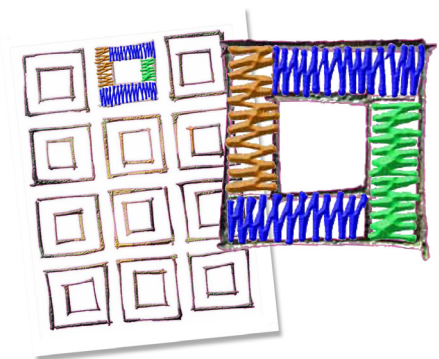
Eftir krotið er svo farið í krákustigana og einfaldar mynsturæfingar sem kenna handastjórn. Þegar hún er fengin má spreyta sig á erfiðari verkefnum.

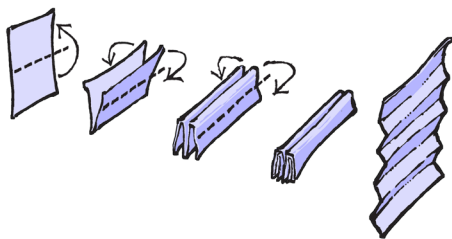

Æfingar til að meta árangur

Allir fylla ferhyrning með beinum strikum. Þau þurfa að ná alla leið frá einni hjálparlínu til annarar en ekki fara yfir þær. Hér er aðgátar þörf.

Þú þarft að tryggja það í upphafi að allir skilji til hvers er ætlast af þeim. Þú þarft líka að fylgjast nákvæmlega með hvernig öllum gengur. Þeim sem gengur illa geta spreytt sig á viðgerðaræfingum þ.e. fleiri ítaræfingum.

Gerðu skriftina að leik

Á meðan börnin vinna í því að þjálf handastjórn og fingrafimi er nauðsynlegt að bjóða þeim upp á fjölbreyttar æfingar. Það er hægt að gera t.d. með eftirtöldu:

Þriðrotið blað: A4 blað brotið saman. Þegar blaðinu er flett sundur er búið að skipta því í átta lárétta fleti. Næst sýnirðu á töflunni hvernig fyrsta línan af krákustíg er gerð. Mynstrið á að vera sem jafnast. Efri broddarnir eiga að fara svo hátt að þeir snerti efri línuna en mega ekki fara yfir hana. Það sama gildir um neðri broddana og neðri línuna.

Plastaðar æfingar: Prenta út æfingar á A4 blað eða ljósrita stærra. Það geta verið krotæfingar, krákustígsæfingar, einn stafur á blað o.s.frv. Plasta síðan æfingarnar og þá eru þær margnota. Gæta þarf þess að nota tússpenna sem auðveldlega má þurrka af plastinu.

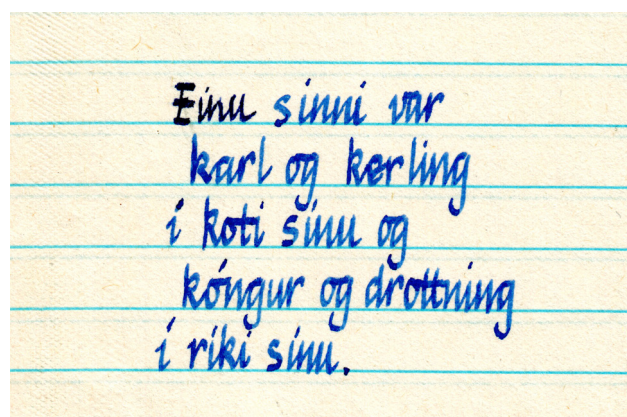
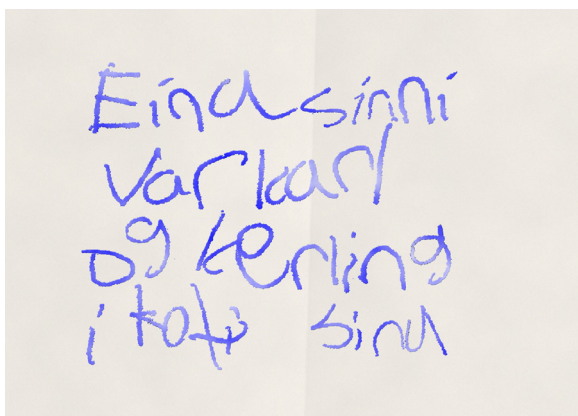
Pensill: Hann má nota á stórt blað eða blaðarenning. Börnin geta farið ofaní ljósritaðar æfingar eða gert sjálf.

En svo er um að gera að láta börnin koma með hugmyndir að æfingum.

Hvað er góð skrift?

MÆLIKVARÐI og viðmiðun hafa lengi verið bitbein í skriftarkennslu. Fjögur atriði eru nóg. Við höldum okkur við þau.

2. Samræmi í hæð. Stafir þurfa að sitja á grunnlínu og snerta láréttar hjálparlínur (yfirlínu, miðlínu og undirlínu) án þess að fara yfir þær.
2. Jafn halli án áberandi fráviks. Vegna sjónblekkingar er stafurinn f augljós undantekning.
3. Jöfn bil milli stafleggja, stafa og orða; sjálfum sér samkvæm að minnsta kosti.
4. Mikil frávik frá forskriftinni, til dæmis stafurinn o þríhyrndur, eru gallar. Í hófi telst skrykkjótt lína ekki galli.

Kennsla skiptir máli

Hér á myndunum fyrir ofan má annars vegar sjá skrift 12 ára stúlku sem ekki hefur fengið markvissa kennslu í skrift (til vinstri) og hins vegar skrift 10 ára drengs sem fengið hefur markvissa kennslu (til hægri).

Hvað er Ítaliuskrift?

ÍTALIUSKRIFT er skýr, einföld rithönd sem aðlagast persónueinkennum auðveldlega. Þegar vel tekst til er hún listaverk.

boga-
dregnir
stafir

skarpir
stafir

Ein forskrift við allra hæfi

Sumir kunna best við breiða, ávala stafi. Hjá öðrum verða þeir skarpir. Flestir meðalvegir þar á milli eru í góðu lagi. Ítaliuskrift er sveigjanleg umgjörð fyrir persónulega rithönd.

abcdøefghijklmñ
opqrstuvwxyzþæö

Söguleg stilgerð

Ítaliuskrift er byggð á skálettri húmanista, *cancellar-escha*. Til dæmis sveigist undirleggur stafsins f til vinstri.

Kansellískrift er stillt frá fimmtánu öld. Hún aðlagaðist nútímanotkun með smávægilegum breytingum. Venjulega var hún skrifuð með breiðpenna sem gerir fallega granna og breiða drætti. Nú á dögum skrifa flestir með blýöntum, kúlupennum og filtpennum. Þess vegna er forskriftin án grannra og feitra drátta.

YFIR- og undirleggir eru styttri í forskriftinni okkar. Stafurinn c er bogadregnari en áður gerðist. Færra er til prýði. Einu sinni var stuttum skrautdrætti bætt við stafinn e í enda orðs. Hann er horfinn. Yfirleggir voru bogadregnir efst. Aðeins stafurinn f er það enn.

Stafina j og w vantar í forskrift Arrighis. Báðir bættust seint í latneska stafrófið. Undirleggur stafsins q beygir til vinstri. Það dugir ekki. Hann er mætti taka í misgripum fyrir stafinn g. Ýmislegt annað skemmtilegt datt upp fyrir. Þegar stafurinn t er næst á eftir stöfunum c og s er hann oft tengdur við þá með skrautdrætti. Stafurinn z var gjarnan hafður mjög stór.

Slakað á reglum

Byrjendum er kennt að tengja ekki úr undirleggjum. Með tímanum er sjálfsagt að leyfa það. Hér sést hvernig tengt er smekklega úr fyrri stafnum g í þann seinni.

Ítaliuskript er sveigjanleg. Þegar þú hefur lært hana geturðu gert hvað sem þér sýnist.

A a b c d e f g h i j k l m n o p q r s t u v x y z

Ekki hentar öllum að læra að skrifa Kanselliskrift eins og ritara á endurreisnartímanum. Sennilega er óhætt að nota einfaldari forskrift.

Ítaliuskript er auðvelt að læra og auðvelt að kenna.

Hvað tekur við?

Forskriftin er góð byrjun. Þegar að hún er skrifuð með breiðpenna þá er kominn grunnur að skrautskrift. Þá gefst vel að teygja úr yfir- og undirleggjum og bæta við skrautdráttum.

Uppruni Ítaliuskriftar

Í LOK miðalda var gotnesk skjalaskrift, sem líka er kölluð snarhönd, í notkun um meginhluta Vestur-Evrópu. Hún tók við þegar skjalaskrift Karlungatímans lagðist af á 13. öld.

Á Vesturlöndum breyttist skrift þegar einu menningarskeiði lauk og annað tók við. Hins vegar var hreyfingakerfi hennar að mestu óhaggað. Skriftarslóðin var árangur órofinnar þróunar allt frá Rómaveldi forna.

Þegar Ítaliuskrift kom til sögunnar héldust hreyfingar snarhandar að mestu óbreyttar. En útlitið varð allt annað.

Letri má skipta í flokka eftir útliti og notkun. Skiltamálarar og steinhöggvarar hafa öldum saman fengist við legsteina og opinberar áletranir. Veggjakrotarar krotuðu á veggum og gera það enn. Skrifarar tóku að sér bókagerð með myndskreytingum og bókbindurum. Ritarar sáu um skjöl og sendibréf.

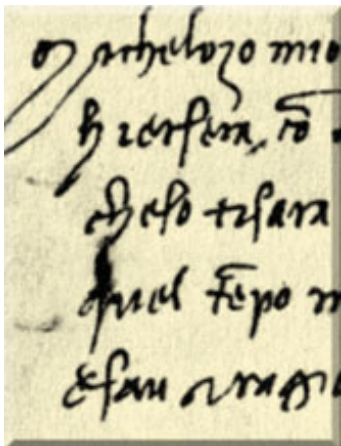
Búist var við að bækur yrðu lesnar oft en einu sinni. Letrið þurfti að vera fallegt og skýrt. Þess vegna vönduðu skrifarar sig og unnu hægt. Letrið var auðlesið en ekki á allra færi. Annað gildi um skjöl. Staðfesting eigendaskipta á jarðarskika þarf varla að þrálesa. Ritari þurfti að vinna hratt. Læsileiki skipti minna máli. Letrið er auðskrið en ekki ætlað til tíðs lestrar.

Einn meginhvata í leturþróun var samspil skjala og bóka. Ritarar hermu oft eftir tiskusveiflum í bókaheiminum þegar þeir skrifuðu skjöl. Sum skjalaskrift þótt líka svo eiguleg að hún var notað sem bókskrift. Þetta var upphaf Ítaliuskriftar. Hún var skjalaskrift menntamanna á endurreisnartímanum.

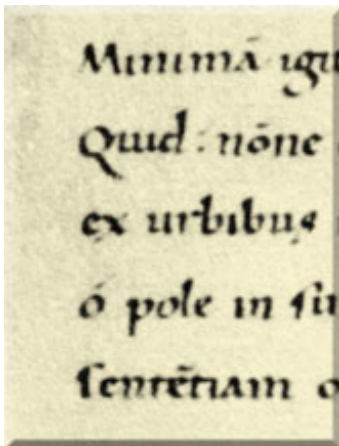
Á fjórtánu öld og í byrjun þeirrar fimmtánu komu í leitirnar aldagömul handrit sem breyttu heimsmynd fólks. Fylgjendur fornmenntastefnu, húnastar,

reyndu gjarna að halda sama ritstíl við afritun á bókum. Hann er kallaður húnánistaletur.

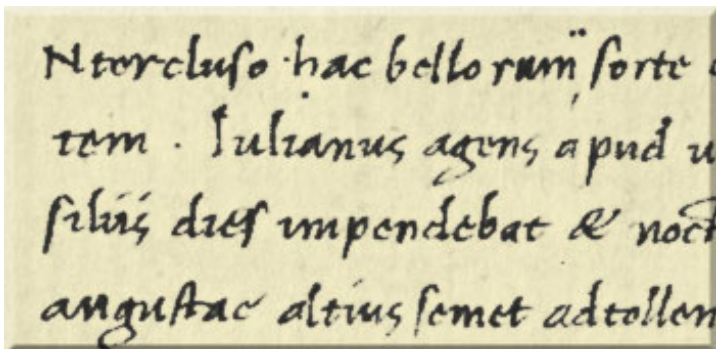
Ítalíuskriptina eigum við að þakka Niccolò di Bartolomeo Niccoli (um 1364–1437). Hann var einn helstu fræðimanna við Medici hirðina í Flórens. Hann breytti útliti snarhandar og hafði bókletur húnánista til fyrirmyndar. Hreyfingakerfið var að mestu óbreytt. Með þessu móti gat hann gert læsileg afrit á skömmum tíma. Stíllinn var í hávegum hafður, sérstaklega meðal latínulærðra framámanna.

Snarhönd (gotnesk skjalaskrift) hafði afbrigðs hreyfingakerfi.

Einstakt yfirbragð bókhandar húnánista var til viðmiðunar.

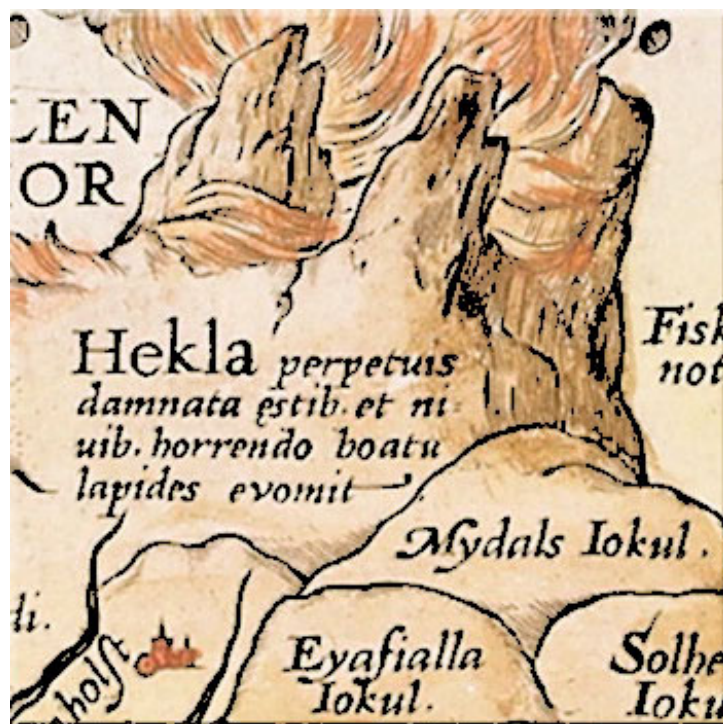

Gullinn meðalvegur tveggja gerða: fyrstu drættir í nýjum stíl. Fyrir nóvember 1423.

Fyrsta notkun á Íslandi

ÍSLANDSKORT Guðbrands biskups Þorlákssonar gaf Abraham Ortelius út árið 1587 í fjórða viðauka *Theatrum Orbis Terrarum*.

Anders Sørensen Vedel, danskur klerkur og fræðimaður, var milligöngumaður höfundar og útgefanda. Ekki einasta eignaði hann sjálfum sér verkið, heldur tileinkaði það einnig Friðriki II Danakonungi.

Útskorin Ítaliuskript

Hér sjást kennileiti á Suðurlandi: Hekla, Eyjafjallajökull og Mýrdalsjökull. Um hana er þetta sagt. „Hekla, dæmd til ævarandi storma og snjós,

Listilega skreytt

Handlituð trérísta, ársétt 1585.

Á kortinu eru skepnur úr dýra-riki og munnmælum 16. aldar. Hvítabirnir sjást á hafís, sækýr á landi, rostungur í sjó, sæhestur, risaskata og hvalir ýmislegrir.

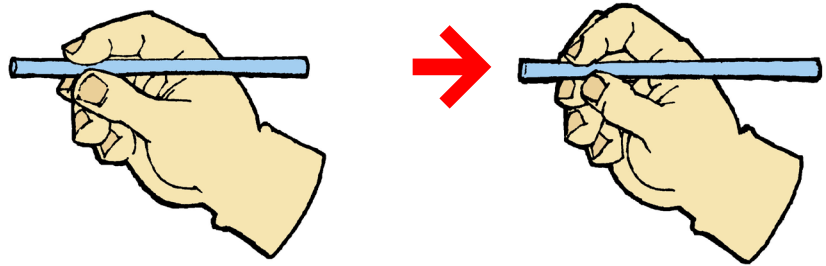
Heimildir

Guðbrandur biskup var betur kunnugur heimalandi sínu en útlendingar sem byggðu kortagerð á frásögnum sæfarenda og fiskimanna. Í þeim fóru saman landlýsing og ýkjúsögur af sæskrímslum.

Um sjávardýr sem Ortelius hafði til skrauts á kortinu er *Cosmographia* Sebastians Münster (1545) augljós heimild. Sum voru líka sótt í verk Olaus Magnus, *Carta Marina* (1539). Þar að auki má þakka þau ímyndunarafla Brendans sæfara í *Navigatio Sancti Brendani Abbatis* (um 900).

Eiginleikar handarinnar

MÖGULEIKAR og takmarkanir handarinnar mótuðu skrifletur. Boglína er auðveldari en vinkilhörn. Tengdir stafir eru auðveldari en ótengdir. Lítils háttar halli á betur við hendur en upprétt skrift.

△ □ ○
A H O

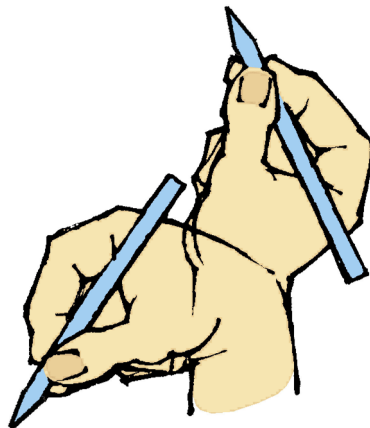
Hvað gefst best?

Fyrir réttthenta er erfiðasta skriftarhreyfingin niður á við og til hægri, eins og í stöfunum k og x. Hún er gerð með því að beygja visifingur, löngutöng og þumal samtímis.

Hreyfingakerfi skrifleturs mótaðist af eiginleikum hægri handar. Þeir eiga sérstaklega vel við krot og krákustíga Ítalíuskriptar.

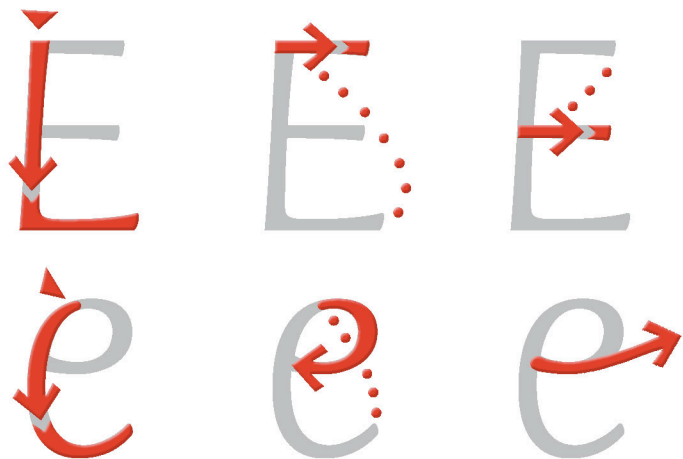
Vandræði í skrift

Hástafir latneska stafrófsins eru byggðir á einföldum frumformum. Þeir eru auðlærðir og auðlesnir en afleit undirstaða rithandar.

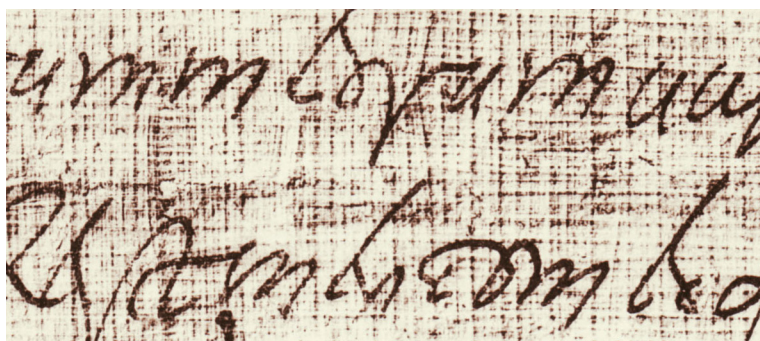
Hvað er gerlegt?

Í mannshöndinni eru 21 bein. Fjöldi liðamóta í henni er umdeildur. (Sumir segja að við framhandleggsbeinin öln og sveif séu tvö liðamót, aðrir aðeins eitt.)

Stafirnir E og e urðu oftast til á sama hátt. Vinstri hlið og botn voru skrifuð fyrst. Síðan var efri hlutinn skrifaður, ofan að niður á við.

Ritarar stytta sér leið þegar þess var kostur. Með tímanum breyttist ásýnd letursins. Oftast var það þó skrifað með sömu hreyfingum og áður. Þannig gátu þeir sem voru skrifandi stafað sig fram úr framandlegum texta.

Skref í rétta átt á sjöttu öld

Þróun skrifleturs sem var læsilegt þótt hratt væri skrifað tók margar aldir. Örin bendir á stafinn m, sem þegar var kominn í fastmótað form.

Papýrsuhandrit frá Ravenna, ársett um 552.

Flýtir er ekki til bóta

MUNDU að nemendur þínir eiga nokkurra kosta vöð. Hvað liggur þeim á? Óðagot spillir fyrir. Þú þarft að minna á það oft og ævinlega. Börn skrifa verr ef þau flýta sér, sem á reyndar við um okkur flest.

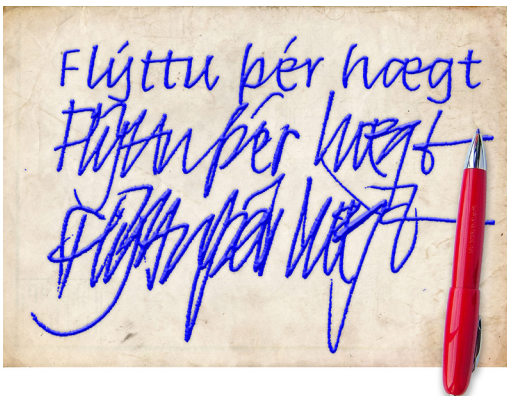
Markmiðið er ekki að fylla sem flestar blaðsíður. Besta aðferðin til þess að skrifa betur er að hægja á sér.

Hvað er nógu gott?

Efsta línan hér til vinstri ber einkenni nákvæmni og vönduð vinnubrögð. Svona skrifum við það sem öðrum er ætlað að lesa.

Krotið í miðlinunni hæfir hripuðum minnispunktum.

Neðsta línan er hrafnaspark sem lítinn tíma tók og kann vel að vera ólæsilegt skrifaranum sjálfum og getur valdið misskilningi hjá móttakanda. Því skiptir máli að vanda til skriftarinnar.

Tími skiptir máli

Alltaf þarf að svipast um eftir meðalvegi í skrift. Annar valkosturinn er fallegur, seinlegur læsileiki. Hinn er nauðsynlegur hraði.

Heilbrigð skynsemi er besti leiðarvísirinn. Minnisblöð þurfa ekki allaf að líta út eins og listaverk. Ákvörðun um meðalveg er einstaklingsbundin. Hún breytist frá degi til dags. Þar að auki fer hún eftir aðstæðum og oft eftir tímaþröng.

Skrift sem tekin er til viðgerðar á hvorki að vera sú besta né sú versta. Hversdagsafbrigði eru góð byrjun. Flest börn hafa tök á þeim. Markmiðið er jafnir og læsilegir stafir. Fyrsta skrefið er að hægja á sér. Yfirleitt er það ómaksins vert.

Hraði getur valdið óhöppum.

Að hverju þarf að huga

TIL barn nái sem bestri þjálfun í skrift er gott að þáð æfi sig í smá stund á hverjum degi. Meginhlutverk kennarans er að fylgjast með hverju og einu barni skrifa. Með því að ganga um stofuna og skoða hvernig þau fara að. Foreldrar geta setið hjá barninu og fylgst með.

- Hver stafur þarf að byrja á réttum stað. Og skriffærið þarf að rata rétta slóð, frá upphafi til enda. Eins er mjög mikilvægt að halda rétt á pennanum.
- Ekki fara hraðar yfir en barnið ræður við.
- Barninu gefið ró og næði til að æfa sig. Róleg tónlist getur haft góð áhrif á barnið. Tónlist með texta eða lestur sögu getur truflað athygli barnsins við verkið.
- Mjög líklega þarf oft í byrjun að minna barnið á rétt grip og að halda ekki of fast utan um skriffærið. Þá er ágætt að nota tækifærið og staldra aðeins við, leyfa barninu að hrista hendur, slaka á öxlum og leggja arma þægilega og afslappaða aftur á boðið. Þá verður skriftin átakalaus.
- Gott er að prófa nokkrar gerðir skriffæra, ekki hentar öllum það sama. Mjúkir blýantar eru góðir fyrir byrjendur HB, 2B, 4B og með þeim þurfa börnin ekki að skrifa eins fast og verða því síður þreytt í höndum.
- Mjúkir blýantar smita meira en harðir og bókin getur orðið skitug. Það er í lagi. Meira atriði er að barnið nái að skrifa rétt en að blaðið sé hreint. Það má laga seinna þegar skriftinni er ná.
- Þýðingarmikið er að halda athygli barna vakandi því æfingar án einbeitingar skila litlu. Ekki þvinga barnið til að æfa skriftina ef það er þreytt eða svangt.
- Skriftarhreyfingin æfð á hverjum degi en stutta stund í einu (um 15-20 mín) því barnið þreytist fljótt. Skriftarhreyfinguna má æfa með ýmsum skriffærum.
- Skriftarhreyfingin á að verða barninu töm og eðlileg. Bætið við æfingum eftir getu barnsins.

Hrós

Munið að vera óspar á lofið og hvetja barnið.

